

системы (11 % и 12 % в текстах на английском и белорусском языках соответственно). Данные языковые единицы не столько оказывают смысловую нагрузку на высказывание, сколько позволяют маркировать его как мнение и отнести его к той или иной семантической группе. Маркеры групп представления идей, логических операций и реакций аудитории являются наиболее важными с точки зрения извлечения полезной информации из высказывания-мнения. Выявленные единицы могут быть включены в общую базу знаний (словарь маркеров мнения) для дальнейшего составления алгоритма и написания программ автоматического поиска и распознавания мнений медийного дискурса.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Сескутова, И. К.* Современный медиадискурс как культурно-семиотический феномен / И. К. Сескутова // Вестн. Моск. гос. лингвист. ун-та. – № 19. – 2012. – С. 237–245.
2. *Щирова, И. А.* О «Правах» автора, читателя и текста / И. А. Щирова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 2–3. – С. 86–92.
3. *Дейк, ван Т. А.* Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
4. *Pradhan, V.* A Survey on Sentiment Analysis Algorithms for Opinion Mining [Electronic resource] / V. Pradhan, J. Vala // Intern. Journal of Computer Applications. – 2016. – Mode of access : <http://www.ijcaonline.org/research/volume133/number9/pradhan-2016-ijca-907977.pdf>. – Date of access : 18.10.2016.
5. *Xiaowen, D.* A Holistic Lexicon-Based Approach to Opinion Mining [Electronic resource] / L. Bing, D. Xiaowen // UIC Computer Science. – 2016. – Mode of access : <https://www.cs.uic.edu/~liub/FBS/opinion-mining-final-WSDM.pdf>. – Date of access : 20.10.2016.

The article runs about the nouns that serve as markers of opinion lexicon that allow to present different points of view in media texts in English and Belarusian. These means are divided into several groups according to their semantic characteristics.

В. И. Курацёва

МЕЛОДЫЯ БЕЛАРУСКАГА І АНГЛІЙСКАГА МАЎЛЕННЯ ВЫХАДЦАЎ З ПОЛАЦКАГА РЭГІЁНА Ў ПАРАЎНАЛЬНЫМ АСПЕКЦЕ

Статья посвящена сравнительному анализу мелодии речи выходцев из Полоцкого региона на родном (белорусском) и иностранном (английском) языках. Проведенное экспериментально-фонетическое исследование выявило наиболее характерные тональные контуры в просодическом оформлении высказываний у представителей территории севера Беларуси, а также раскрыло признаки их проявления в английском языке участников эксперимента. Анализ иноязычного произношения, маркированного региональными чертами, позволил установить три характерных типа проявления территориальной просодии в речи на изучаемом английском языке.

Павышэнне іншамоўнай кампетэнцыі беларускага грамадства і пашырэнне міжкультурнай камунікацыі, якое звязана з уключэннем Рэспублікі Беларусь у сферу міжнароднага супрацоўніцтва, робіць надзённай праблему кантрастыўнага даследавання беларускай і іншых, у першую чаргу еўрапейскіх, моў, паколькі стварае лінгвістычную базу для аптымізацыі працэсу навучання беларусаў замежным мовам. Фарміраванне неабходнага ўзроўню моўнай кампетэнцыі немагчыма без авалодання нарматыўным іншамоўным вымаўленнем, якое выступае ў якасці «візітнай карткі» спецыяліста і паказвае ўзровень культуры вуснага маўлення. Аднак нягледзячы на значныя дасягненні ў распрацоўцы тэарэтычных аспектаў праблемы беларуска-іншамоўнага білінгвізму ў кампаратыўна-прасадыхных даследаваннях айчынных навукоўцаў, сярод якіх Г. А. Мятлюк, Т. В. Паплаўская, А. І. Далгарукава, Е. Ц. Петрушэнка, Л. Р. Шчарбакова, Н. С. Еўчык, Г. С. Селях, да апошняга часу лінгвістамі не надавалася належнай увагі характарыстыкам беларускай *рэгіянальнай* прасоды, спецыфіка якой можа разглядацца як феномен генетычнай моўнай памяці асобы і нацыі, захоўвацца праз пакаленні і *праяўляцца* ў маўленні на замежнай мове. Аб наяўнасці адметных супрасегментных асаблівасцей у розных рэгіёнах краіны і іх праяўленні ў маўленні беларусаў на адной з найбольш запатрабаваных у адукацыйных мэтах моў – англійскай – сведчыць праведзенае намі эксперыментальна-фанетычнае даследаванне [1]. Асобная яго частка, прысвечаная мелодыі беларускага і англійскага маўлення ў параўнальным аспекце, будзе асветлена ў дадзеным артыкуле на матэрыяле маўлення ў *Полацкім* рэгіёне.

Лінгвагеаграфічны рэгіён поўначы Беларусі звярнуў на сябе пільную ўвагу, паколькі, па папярэдніх назіраннях Л. Ц. Выгоннай, на ўзроўні фанетычнай падсістэмы яму ўласцівы не даследаваныя да гэтага часу асаблівасці, якія захоўваюць рэшткі політанічнасці гучання [2]. Праверка гіпотэзы аб наяўнасці своеасаблівых характарыстык вымаўлення на Полаччыне была праведзена пры дапамозе эксперымента, у якім прынялі ўдзел студэнты Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта – карэнныя жыхары Полацка, Наваполацка, Чашнікаў, Бешанковічаў, Лепеля, носьбіты беларускай мовы, якія вывучаюць англійскую мову для прафесійнай дзейнасці. У якасці матэрыялу для запісу тэрытарыяльнага маўлення быў абраны звязаны тэкст¹, які падсыпытным патрабавалася агучыць выразна, у сярэднім тэмпе, набліжаючы чытанне ўслых да апавядання. Найлепшыя рэалізацыі склалі матэрыял для аўдытыўнага аналізу, да якога былі запрошаны спрактыкаваныя даследчыкі, носьбіты беларускай мовы, якія выкладаюць фанетыку англійскай мовы. Ім было прапанавана выканаць наступныя заданні ў маналагічнай частцы тэкстаў: вызначыць межы сінтагматычнага члянэння, абазначыць лакалізацыю фразавых акцэнтаў, указаць іх тып (поўныя, частковыя, ядзерныя) і характар вышынна-меладыхных змяненняў.

¹ Тэкст быў прад'яўлены падсыпытным на дзвюх мовах: беларускай і англійскай. Англійскі варыянт тэксту – адаптаваны ўрывак з апавядання М. Твэна «Банкнота ў мільён фунтаў стэрлінгаў» – быў перакладзены на беларускую мову, яго аб'ём налічвае 590 слоў або 3 500 сімвалаў з прабеламі.

Засяродзім увагу на выніках супастаўляльнага аналізу *танальных контураў* у беларускім і англійскім маўленні прадстаўнікоў Полацкага рэгіёна. Менавіта танальны контур вылучаецца сярод іншых супрасементных адзінак таму, што ён з'яўляецца структурным комплексам, у склад якога ўваходзяць усе функцыянальныя адзінкі прасоды: ядро, шкала, заядзерная частка, прадшкала – і, аб'ядноўваючы іх, выступае матэрыяльным носбітам сэнсавага зместу сінтагмы. Танальны контур відазмяняецца ў залежнасці ад прагматычнай накіраванасці выказвання і чалавечых пачуццяў, якія знаходзяць адлюстраванне ў яго канфігурацыях, абумоўленых таксама рэгіянальным паходжаннем моўцы.

Аналіз танальных контураў у матэрыяле рэгіянальнага маўлення грунтаваўся на асабіста распрацаванай намі ў ходзе даследавання класіфікацыі, якая, згодна са спецыфікай тэрытарыяльнай прасоды, змяшчае шэсць меладычных малюнкаў.

1. Сыходныя танальныя контуры сярэднянізкага дыяпазону, утвораныя сярэднім/нізкім сыходным ядзерным тонам і сярэдняй/нізкай роўнай шкалай/без шкалы.

2. Танальныя контуры з сярэднімі/нізкімі ўзыходнымі/узыходна-сыходнымі тонамі і роўнай шкалай/без шкалы.

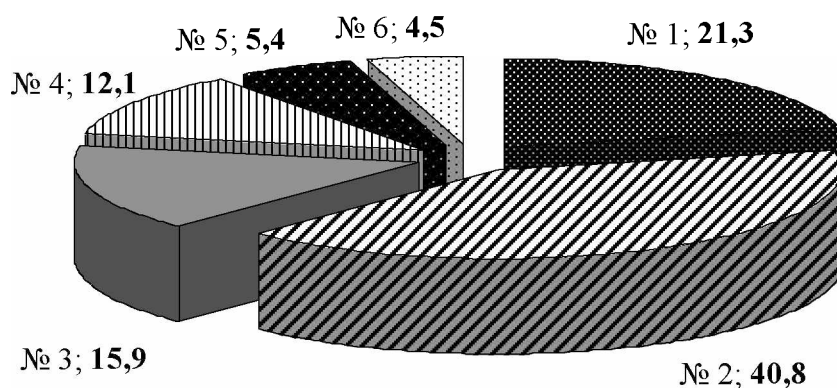
3. Контуры з хуткім змяненнем танальнага руху, якія рэалізуюцца ў трох канфігурацыях: контуры без шкалы з высокімі/звышвысокімі ўзыходнымі/узыходна-сыходнымі тонамі; нізкая шкала з наступнай рэалізацыяй ядзерных тонаў на найвышэйшым узроўні голасу; шкала з парушанай паступовасцю ў камбінацыі з высокімі/звышвысокімі ўзыходнымі/узыходна-сыходнымі тонамі.

4. Контуры з паступова сыходнымі хвалістымі шкаламі.

5. Контуры з высокімі шкаламі.

6. Узыходна-сыходныя контуры.

Вынікі параўнальнага аналізу танальных контураў у беларускім маўленні выхадцаў з Полацкага рэгіёна прадстаўлены на мал. 1.



Мал. 1. Дыстрыбуцыя выяўленых тыпаў танальных контураў у беларускім маўленні прадстаўнікоў Полацкага рэгіёна, %

Як відаць з мал. 1, найбольш тыповым у маўленні выхадцаў з Полацкага рэгіёна на беларускай мове з’яўляецца контур № 2, прадстаўлены сярэднімі/нізкімі ўзыходнымі/узыходна-сыходнымі тонамі з сярэднімі/нізкімі роўнымі шкаламі/без шкалы (40,8 %). Пры гэтым сярод адзначаных большую долю складаюць структуры з плаўнымі ўзыходнымі тонамі (мал. 2) – 27,4 %, чым з узыходна-сыходнымі – 12,1 %, напрыклад:

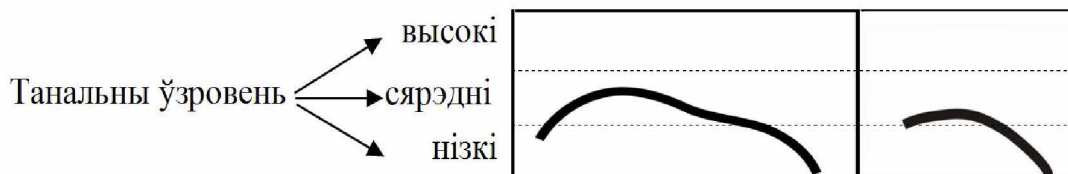
Дыктар 10: *Уржсо .два /дні | я нічога не /еў..., Неўзалбаве | лаўкей адчы.ніў /дзверы } ...*



Мал. 2. Схематычная выява танальных контураў № 2 у рэгіянальным маўленні беларусаў

Наступнымі па частотнасці ўжывання з’яўляюцца сыходныя танальныя контуры № 1 сярэднянізкага рэгістра (мал. 3) – 21,3 % з пераважнай лакалізацыяй у фінальных сінтагмах, напрыклад:

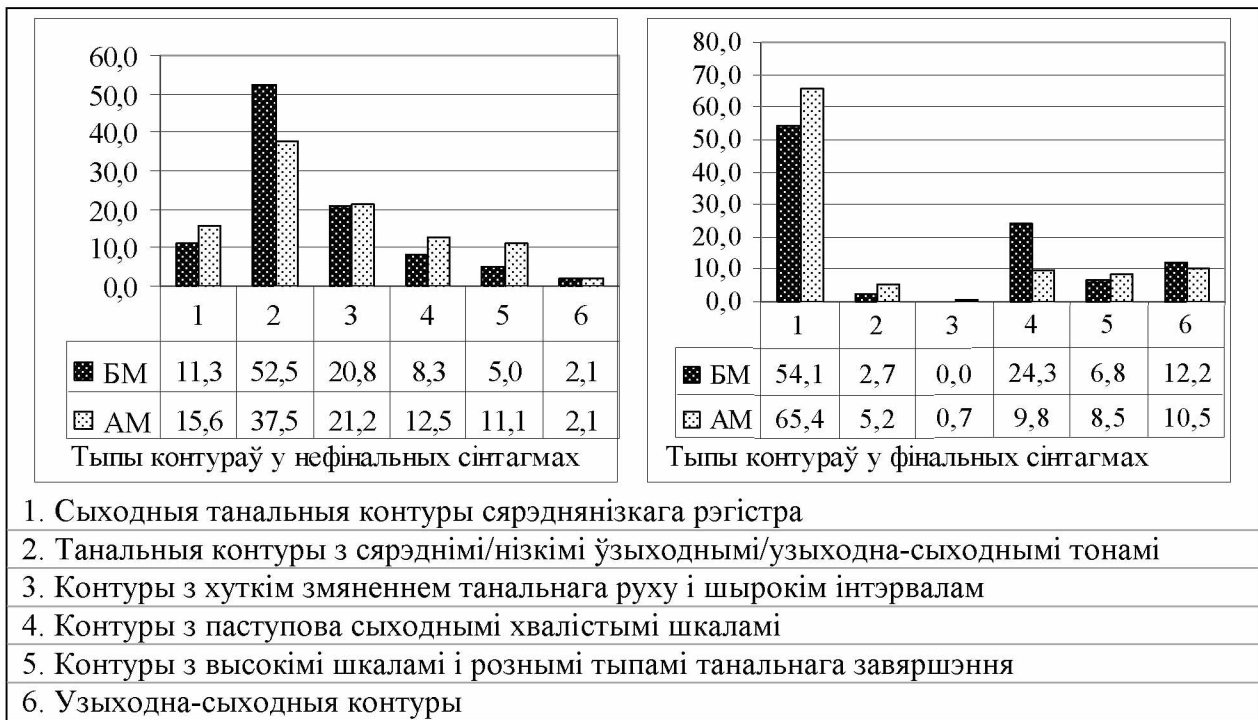
Дыктар 11: *... { дзе ся.дзелі |два пажыўля .джэнтль.мены. || •Я чаўкаў, што •мне \скажуць, | ...*



Мал. 3. Схематычныя выявы танальных контураў № 1 у рэгіянальным маўленні беларусаў

Аднолькава меншай доляй выкарыстання характарызуюцца структуры з хуткім змяненнем танальнага руху № 3 (15,9 %) і паступова сыходнымі хвалістымі шкаламі № 4 (12,1 %). Астатнія віды танальных узораў складаюць нязначную долю ў адносінах да апісаных вышэй (па 4–5 %).

Аўдытыўны аналіз характарыстык *англійскага* маўлення ў прадстаўнікоў Полаччыны дазволіў параўнаць асаблівасці дыстрыбуцыі розных тыпаў танальных контураў у беларускім і іншамоўным маўленні ўдзельнікаў эксперыменту (мал. 4).



Мал. 4. Частотнасць розных тыпаў танальных контураў у беларускім і англійскім маўленні выхадцаў з Полацкага рэгіёна, %

З мал. 4 відаць, што танальныя контуры № 2, прадстаўленыя сярэднімі/нізкімі ўзыходнымі/узыходна-сыходнымі тонамі з сярэднімі/нізкімі роўнымі шкаламі/без шкалы, пераважаюць як у беларускіх (52,5 %), так і ў англійскіх (37,5 %) нефінальных сінтагмах палачан. Пры гэтым, нягледзячы на дамінаванне названых меладычных малюнкаў, на замежнай мове ў параўнанні з беларускай іх колькасць некалькі зніжаецца (на 15,0 %), як і змяншаецца доля выкарыстання ўзыходна-сыходных тонаў (на 5,9 %).

Пры супастаўленні разгледжанага тыпу танальных контураў № 2 у маўленні беларусаў і дыктараў-англічан варта адзначыць іх нетыповасць для англійскага аўтэнтычнага вымаўлення. А менавіта, нехарактэрнымі для рэалізацыі носьбітаў замежнай мовы з'яўляюцца плаўная рэалізацыя ўсіх элементаў контуру, выкарыстанне ўзыходна-сыходных тонаў сярэдняй узроўневай разнавіднасці, лакалізацыя шырокіх узыходных тонаў у сярэдневысокім рэгістры, вымаўленне шкалы, пры яе наяўнасці, – у сярэднім/сярэднянізкім рэгістры, напрыклад

Дыктар 13: ... **Λ** *Роўна* (№ 2) | *як і не бы* *ло сяб* *роў* (№ 2) | ...

Дыктар 13: *I* *also* *had* *no* *friends* (№ 2) } ...

Носьбіт англійскай мовы 1: *I* *also* *had* *no* *friends* (№ 5) } ...

Дамінуючым выкарыстаннем у фінальных сінтагмах як роднай, так і замежнай моў выхадцаў з Полацкага рэгіёна характарызуюцца сыходныя танальныя контуры № 1 сярэднянізкага рэгістра з павелічэннем долі іх ужывання ў англійскім эксперыментальным матэрыяле на 11,3 % (беларуская мова: 54,1 %; англійская мова: 65,4 %). У нефінальных інтанацыйных групах

колькасць дадзеных меладычных малюнкаў таксама некалькі павялічваецца: беларуская мова – 1,3 %; англійская мова – 15,6 %. Аднак дадзеныя змяненні не набліжаюць іншамоўныя рэалізацыі да аўтэнтчных, паколькі вымаўленню дыктараў-англічан больш уласцівы высокі ўзровень шкалы і ядра, крутасць характару рэалізацыі тэрмінальнага тону, як у контурах № 5, напрыклад:

Дыктар 12: Ужо два /дні (№ 2) | я нічога не еў (№ 1)...

Дыктар 12: I had eaten nothing (№ 1) | for two days (№ 1).

Носьбіт англійскай мовы 3: I'd eaten nothing (№ 5) | for two days (№ 5).

Такім чынам, даследаванне аўдытыўных рыс мелодыі беларускага і англійскага маўлення прадстаўнікоў Полаччыны ў параўнальным аспекце дазволіла зрабіць наступныя вывады:

1) найбольш частотнымі танальнымі контурамі маўлення ў Полацкім рэгіёне выступаюць плаўныя меладычныя малюнкі сярэдняга/нізкага рэгістра з узыходнымі тонамі ў нефінальных сінтагмах і сыходныя контуры сярэдня-нізкага рэгістра ў фінальных сінтагмах;

2) рэгіянальныя характарыстыкі полацкай прасодыі знаходзяць праяўленне ў англійскім вымаўленні ўдзельнікаў эксперымента і рэалізуюцца ў выглядзе трох тыпаў рыс:

а) пры параўнанні беларускага рэгіянальнага і англійскага іншамоўнага вымаўлення:

- *тып I*: рэгіянальныя рысы, якія праяўляюцца як падобныя ў маўленні падыходных на дзвюх мовах:

плаўны характар рэалізацыі і нешырокі інтэрвал разгортвання танальных контураў,

дамінуючае выкарыстанне контураў сярэдняга дыяпазону з узыходнымі/узыходна-сыходнымі ядзернымі тонамі ў нефінальных сінтагмах;

частотнае ўжыванне сыходных меладычных малюнкаў сярэднянізкага рэгістра і вузкага дыяпазону ў фінальных сінтагмах;

- *тып II*: рэгіянальныя характарыстыкі, якія праяўляюцца як змененыя ў англійскім іншамоўным вымаўленні беларусаў і таму выступаюць адрознымі ў роднай і замежнай мовах:

зніжэнне частотнасці выкарыстання контураў сярэдняга дыяпазону з узыходнымі/узыходна-сыходнымі ядзернымі тонамі ў нефінальных сінтагмах;

павелічэнне колькасці сыходных контураў сярэднянізкага рэгістра;

памяншэнне долі ўжывання ўзыходна-сыходных тонаў;

б) пры параўнанні прасодыі англійскага іншамоўнага і аўтэнтчнага маўлення:

- *тып III*: рэгіянальна спецыфічныя беларускія рысы, якія адсутнічаюць у англійскім аўтэнтчным вымаўленні:

плаўнасць разгортвання мелодыі з нязначнымі тонавым кантрастамі;

недастаткова шырокі дыяпазон маўлення за кошт ніжэйшага ўзроўню шкалы і вузейшага інтэрвалу сыходных ядзерных тонаў.

Такім чынам, вызначаныя рысы тэрытарыяльнай прасодыі і параўнальны аналіз асаблівасцей іх праяўлення ў англійскім маўленні прадстаў-

нікоў Полацкага рэгіёна развіваюць і паглыбляюць навуковыя звесткі аб заканамернасцях функцыянавання супрасегментных рыс у вымаўленні беларусаў на роднай і замежнай мовах. У тэарэтычным плане атрыманыя вывады адкрываюць новую старонку ведаў у галіне кантрастыўнай лінгвістыкі і параўнальнай тыпалогіі беларускай і англійскай моў.

ЛІТАРАТУРА

1. *Курацёва, В. І.* Рэгіянальныя характарыстыкі беларускай прасодыі і іх праяўленне ў англійскім вымаўленні беларусаў : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.20 / В. І. Курацёва ; МДЛУ. – Мінск, 2016. – 26 с.
2. *Выгонная, Л. Ц.* Інтанацыя. Націск. Арфаэпія / Л. Ц. Выгонная. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 215 с

The article deals with the specific melodic features of speech in Polotsk region and their manifestation in the English pronunciation of the students, who study the language for professional purposes. The results of the conducted experiment show that the regional speech is marked by its typical pitch contours that impact the prosody of the foreign language speech. The regional characteristics are manifested in the English speech of Polotsk region representatives through the three types, disclosed in the article.

Е. Г. Полонникова

ВНУТРЕННЯЯ ФОРМА СЛОВА КАК ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

Рассматривается понятие внутренней формы слова с лингвокультурологической точки зрения. Показывается, что это явление можно трактовать в качестве метафоры, передающей культурную информацию. Внутренняя форма слова, с одной стороны, представляет собой понятие лингвистической семантики, а с другой – является лингвокогнитивным феноменом. Данное понятие способствует созданию лингвистической картины мира, передает ментальность народа, а также когнитивные процессы индивидуумов независимо от национальной и этнической принадлежности. Указанные характеристики внутренней формы слова раскрываются на примерах номинаций деревьев на русском и английском языках.

Связь языка и мышления народа давно является объектом пристального изучения лингвистов и психологов. «Мысль не воплощается, а совершается в слове», – писал в своей книге «Мышление и язык» психолог Л. С. Выготский [1]. На самом деле в слове «совершается» процесс познания. *Внутренняя форма (ВФ) слова* является представлением, которое формирует понятие об объекте окружающей действительности в нашем сознании, осуществляя связь между языком и мышлением.

Язык – это важнейший способ формирования и существования знаний человека о мире. Слово фиксирует результаты познавательной деятельности